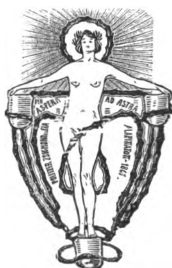
ALKOTMÁNYOS KIBONTAKOZÁS

IRTA:

CONSTITUTIONALIS, pseud.

BUDAPEST
POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA KÖNYVKERESKEDÉSE
1903

FOR TX
C

Révai és Salamon könyvnyomdája, Budapest, VIII. ker., Üllői-út 18. szám.

ELŐSZÓ.

Érzem, tudom, hogy javaslatomon, a melylyel a nyilvánosság elé lépek, sok bölcs, „a realis élet ismeretével biró“ mosolyogni fog. Korunkban mindenki „idealistikus“ és „nem bir emberismerettel“, a ki nemcsak vallja, hanem gyakorolja is azt a meggyőződését, hogy *az erkölcs minden társadalom alapköve.* Az az egyedül vigasztaló, hogy a bölcsek, a realis érzéküek világában is **vallják** a nagy igazságot. Igy azután nem vész el a kapocs a letünt erkölcsös korszak és a vajudó (vagy tán még nem is vajudó?!) ujabb erkölcsös korszak között. Sokat jelent már az is, hogy csak az erkölcs tógájában lehet megjelenni a porondon, mert igy legalább némi nyomokat hagy az erkölcs a közéletben és fennmarad a híd, a melyen akár egy hatalmas egyéniségben, akár az eseményekben rejlő erkölcsi erő ujra átveszi a társadalomnak s legmagasabb alakzatának, az államnak irányitását.

A mai válság is csak ebből a világnézletből kifolyólag érthető meg teljesen.

Meggyőződésem, hogy a válság sulyos volta nem ott keresendő, a hol azt általában keresik. A nagy közjogi ellentét, a mi a korona és a nemzet között nyilvánvalóvá lett, egymagában ily sulyos válságot nem idézhetett volna elő.

A válság veszedelme s igy a kibontakozás nehézsége is abban van, hogy a nagy nemzeti, alkotmányos erkölcsök kiveszőben vannak.

A korona is, a nemzet is kinyilatkoztatta jogi meggyőződését. Mindkét faktornak erkölcsi méltósága van tehát kötve ahhoz, hogy jogi meggyőződése a másiknál teljes tiszteletben részesüljön.

A közéletben szerepet vivő politikusok egy része egészen nyiltan oly irányba tereli a küzdelmet, hogy az szükségképen a korona erkölcsi megalázására vezetne. Mások meg — a kik ennek az iránynak ellenállanak — oly megoldásokra törekednek, a melyek viszont a nemzet erkölcsi megalázásával járnának.

Alkotmányunk értelmében az egyik oly lehetetlen, mint a másik.

Mind a két faktorban akkora erkölcsi erőt *kell feltételezni*, a mennyit alkotmányunk megkövetel. Nagyon természetesen a korona erkölcsi ereje egészen más módon kell, hogy megnyilatkozzék, mint a nemzet erkölcsi ereje, a mint ezt javaslatom indokolásában kifejteni igyekeztem.

Akár „idealistikus“ vagy „realistikus“ valaki, az alkotmány mindkét világnézlet mellett is azonegy alkotmány.

A ki tehát alkotmányos magaslatról akar vizsgálódni, annak *személyes* világnézlete nem léphet előtérbe, az csakis az alkotmány „világnézlet“-én állhat.

A néma gondolat tulajdonképen szabad, mert nem üldözhető. Ő Felsége a király *személye* is ki lehet téve tehát annak, hogy minden nagy erényei mellett is sárba rántható — *gondolatban*. De a *korona* — a mely a király személyével nem egészen egy — alkotmányunk és alkotmányos erkölcseink értelmében *még gondolatban sem* sérthető meg.*

* Nem óhajtom *itt* bizonyitani, csak rámutatok arra, hogy nagy zavar van ma a közjogi fogalmakban. A korona és a király személye azonosnak tekintetik. Ne is beszéljünk a koronának a rendi alkotmányban való tágabb értelméről. Kétségtelen, hogy modernisált parlamentaris alkotmányunkban sem egy a kettő. Törvényeink terminus technicusokban — igaz — nem különböztetnek. De nekünk ezt meg kell tenni épen sajátos helyzetünknél fogva Ausztriával szemben. Ebben a keretben nem akarok nagy közjogi apparatussal bizonyitani, csak *két* eclatans törvényczikkre utalok. 1.) 1848: III. t.-cz. 3 §. „Ő Felsége a király a végrehajtó hatalmat a törvények értelmében független magyar minisztérium által gyakorolja.“ Kétségtelen, hogy itt „Ő Felsége a király“ alatt a korona értendő. 2.) 1867: XII. t.-cz. 11 §. „Ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi az egész hadseregnek és igy a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészitő részének egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, Ő Felsége

Alkotmányunk, alkotmányos erkölcseink alapján kell megitélnünk a mai válságot.

A ki nem tud más alapon keresni kibontakozást, mint „emberismeret“-tel, vagyis a szereplő politikai faktorok egyéniségének s az uralkodó áramlatoknak számbavételével, az vagy a korona, vagy a nemzet megalázását akarja.

Nem lehet — *nem szabad számolnunk a szerepet vivő államférfiak egyéniségével;* ha ezt teszszük — nem juthatunk eredményre. Államférfiaink korunk „erkölcsei“ alatt nyögnek. Szép számmal vannak most is nagyképzettségü, nagy szellemi erejü államférfiaink, a kik egyéni jellemökben integer férfiak. De nincs egyetlen egy sem, a ki *politikai* müködésébe átvinné egyéni erkölcsét, s a ki ellenállhatatlan erkölcsi erővel ragadna magával egy egész pártot. Pedig akkor nem sympathiak és antipathiak döntenének a politikában. Egy ilyen államférfiu küzdött nem régen sorainkban. Épen akkor dölt ki, a mikor *egyéni erkölcse* kezdett kibontakozni *a politikai életben.* Megszületett az inkompatibilitási törvény — félig. Meghalt annak szülőanyja s ime a gyermek fele az anya méhében maradt. (Főrendiház.) Ha most élő államférfiainkban az egyéni erkölcsnek nincs meg a szükséges bátorsága, kezet kell fogniok mindazoknak, a kik a politikától távol állanak s igy érthető, hogy érintetlenek maradtak; ezeknek kell *társadalmi* mozgalom utján arra az emelkedett hangulatra ***erőszakolni*** a közéletet, a melyben azután nagy szellemi súlyu s egyénileg szintén nagy erkölcsi súlyu államférfiaink a közéletben is egész erkölcsi erejükkel képesek hatni.

Ebben az emelkedettségben államférfiaink képesek lesznek keresztülvinni az egyedül *alkotmányos,* egyedül erkölcsös megoldást. *A ki az alkotmányban rejlő erkölcsi erőt átérzi, az át is tudja azt vinni a koronába.*

által intézendőnek ismertetik el.“ Itt „Ő Felsége a király“ alatt nem a korona, hanem a király személye értendő. Hiszen az „*egész*“ hadsereg vezérletére stb. vonatkozó ügyek ismertetnek el Ő Felsége által intézendőknek. Azt csak nem állitja senki, hogy a *magyar* törvényhozás a korona jogairól rendelkezett az „egész“ hadsereget illetőleg, tehát a *nem* „magyar hadsereget“, a másik „kiegészitő részt“ illetőleg is. Csak nem állitja senki, hogy a magyar *korona* az a faktor, a mely az *egész* hadsereget illetőleg az egységes vezénylet stb.-re vonatkozó ügyeket intézi. Nem! Törvényeink ott sem beszélnek koronáról, a hol a koronára gondolnak. (Az idézett 1848: III. t.-cz. 3 §-a.)

Egyetlen hatalom van, a mely politikai válságot valósággal megoldhat. Az az alkotmány, az alkotmányos erkölcs.

Két vezérszempont lebegjen előttünk:

Ugy a korona, mint a nemzet ***jogkörének,*** ugy a korona, mint a nemzet ***önérzetének s erkölcsi méltóságának*** csorbitatlanul kell kikerülnie a küzdelemből.

Más alapon lehet talán pillanatnyi nyugalmat teremteni, de nem érhető el a nemzeti erők állandó, sikeres kifejtése.

Javaslatom és indokolása a fentebb megjelölt két alkotmányos szempontot tartja szem előtt.

Még egy megjegyzés! A ki ma kibontakozási javaslattal áll elő, annak számitania kell a függetlenségi párttal. Meggyőződésem, hogy javaslatom elfogadása a függetlenségi párt önérzetét, erkölcsi méltóságát nem csorbitaná, sőt az ezen javaslat elfogadása esetén előálló helyzet e párt fényes erkölcsi diadalát jelentené.

Budapest, 1903. szeptember 25.

Szerző.

JAVASLAT INDOKOLÁSSAL.

Ha a politikai helyzet a vizsgálódás tárgya, akaratlanul a vizsgáló elébe tolakodik a politikai pártokról megalkotott véleménye.

Előre bocsátom, hogy a politikai pártokról való véleményadást a legnagyobb gondossággal kerülöm, hogy meghallgatásra találjak. Pedig mindkét nagy párttal szemben egyformán szeretném hallatni politikai viselkedésük miatt érzett fájdalmamat, de pártjaink megszokták, hogy nem hallgatják meg azt, a ki vádolja őket.

Miben van a mai helyzet? A képviselőházban a jelenleg folyó küzdelem kezdetén két párt állott egymással szemben. Egyik — különben közjogi alapjánál fogva passiv párt — az actualis kérdésekben activ, a másik — különben activ párt — az actualis kérdésekben passiv szerepet vitt. A jelenleg activ párt — a függetlenségi párt — az általa politikai alapnak el nem fogadott kiegyezési törvénynyel megoldott nagy ügyek egyik complexumában: a katonai ügyekben megjelölte jogi álláspontját.

Ez a következő:

Az 1867: XII. t.-czikkben benne van: „a magyar hadsereg, mint az összes hadsereg kiegészitő része“, (11. §.) tehát ez a kiegészitő rész a törvény értelmében magyar. Ebből pedig szükségszerüen folyik, hogy ebben a kiegészitő részben magyar a legénység, magyar a tisztikar s igy tovább ugy a legénység, mint a tisztikar képzése, valamint a vezényleti és szolgálati nyelv és a biráskodás.

A 11. §., a mely „mindazt, a mi a hadsereg vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, Ő Felsége által intézendő“-nek ismeri el, azonban csak *„alkotmányos* fejedelmi jogai *folytán“*, (az „alkotmányos“ és a „folytán“ szavakra a pártnak határozataiban és fontosabb pártnyilatkozataiban nagyobb sulyt kellett volna fektetnie) csakis akként értelmezhető, hogy Ő Felsége e kérdésekben formailag önállóan (miniszteri ellenjegyzés nélkül) intézkedik ugyan, de azon alapelvnél fogva, hogy minden tényért viselnie kell valakinek a felelősséget, Ő Felségének legfelsőbb haduri ténykedéseért — Ő Felsége soha, semmi körülmények között nem lévén felelős — kormánya viseli, ha nem is a *jogi*, de a *politikai* felelősséget. Már most ez által ingerentiát gyakorol a hadügyi kérdésekre az országgyülés is a kormányra való legitim befolyása által.

Lássuk, mi a szabadelvüpárt *jogi* álláspontja.

A képviselőház elnöke, e párt tagja, leszállott elnöki emelvényéről és a párt soraiból tartotta hatalmas, közjoginterpretaló szónoklatát. Gr. Apponyi fejtegetéseinek magva *azonos* volt a *függetlenségi pártnak* az actualis kérdésekben vallott jogi álláspontjával. Pártja e fejtegetéseket megtapsolta, az akkori miniszterelnök a szónoknak nyilt szinen gratulált s másnap az egész pártsajtó üdvözölte gr. Apponyit, mint a nagy nemzeti küzdelem fix pontjának megteremtőjét.

Konstatálom okoskodásomnak sulypontját: *a két nagy párt jogi álláspontja akkor* azonos volt.*

* Nem kételkedem benne, hogy egyesek — és pedig szellemi erejüknél fogva nagy sulyu tagjai a pártnak — a párt közhangulatától magukat el nem ragadtatták és abban a lelkes pillanatban ép oly ridegen megmaradtak belsejükben kiépült közjogi álláspontjukon, a mint minden valószinüség szerint csak napok kérdése az, hogy ezek a rejtett közjogi álláspontok napfényre jutnak.

Ez a körülmény azonban a fennebb felállitott praemissának erejét nem csökkenti. Közjogi komolysággal vizsgálva a politikai tényeket, lehetetlen arra az álláspontra helyezkednünk, hogy az egyes párttagokat a párt lelkes megnyilatkozásakor tanusitott némaságuk, a melyet künn, a párt lelkes hangulatától felizgatott tömegekben senki sem vehetett tudomásul, feljogositaná arra, hogy később álljanak elő rejtegetett meggyőződésükkel. Hiszen ők némaságukkal szintén hozzájárultak egy közjogi tudat megteremtéséhez.

A képviselő utasitásokkal meg nem köthető. Igaz! Ez megdönthetetlen közjogi tétel! De megdönthetetlen erkölcsi tétel a képviselőre nézve az is, hogy akkor, a mikor egy a képviselőházban megnyilvánuló jogi meggyőződéssel egyet nem ért, a maga jogi meggyőződéséről *azonnal* tájékoztassa a nemzetet.

A képviselőház nemcsak közjogi faktor. Az első erkölcsi testülete az országnak. A pártok külön ugyancsak erkölcsi testületek.

Kimondott közjogi álláspontot *erkölcsösen* csak egy esetben lehet megváltoztatni; ha kimondjuk, hogy tévedtünk.

Eddig egyik párt sem mondta, hogy elfoglalt jogi álláspontjában tévedett. Tehát fennáll az egyszer már elfoglalt jogi álláspont. Az egész képviselőház — a néppárt is csatlakozni látszott — *egységes jogi* állásponton levőnek mutatkozott.

A főrendiház még nem nyilatkozott ugyan, de nincs benne kétség, hogy ebben az esetben a képviselőház *jogi* álláspontját elfogadja.

A másik közjogi faktor: a korona álláspontja az ellenkező, t. i., hogy az 1867:XII. t.-cz. 11. §-ában felsorolt jogok az ő reservált felségjogai, a mibe a törvényhozásnak sem közvetlenül, *sem közvetve* beleszólása nincs.

A két ellenkező jogi álláspontot egymás mellé állitottam. Ha a törvényhozás egy közjogot nemzeti létfeltételnek ismer el, arról lemondania nincs joga. De erkölcstelenség is a nemzettel szemben!

Nem teheti ezt maga a nemzet sem a jövendő nemzedékek jogára való tekintettel, a melyeknek fokozott joguk van a közjogokra. Jogtalanságot közjogi faktor, erkölcstelenséget erkölcsi testület el nem követhet.

Emlékezzünk itt Deák Ferencz nagy tanitására: leverheti a nemzetet a nyers erő, jogától azonban meg

mert különben előállhat az a helyzet, hogy nagy sulyu férfiaknak a kellő pillanatban tanusitott némasága folytán jogi meggyőződésében a nemzet tévutra vezettetik.

Vagyis kétségtelen, hogy ma már senki sem dobhatja az események elé a maga jogi meggyőződését azzal az erkölcsi erővel, a melynek egyedül van csak ható ereje. Ma már tehát nincs más hátra, mint az egész nemzettől elfogadott közjogi meggyőződés alapján küzdeni végig a küzdelmet.

Ámbár a kifejtettek szerint a tárgyra nézve az én jogi álláspontom hatványozottan sulytalan, mert hiszen a politikai közélettől távol hallgatásomért felelősség nem terhel, sőt a vázolt politikai helyzetben ellenkező jogi álláspont fejtegetéseért terhelt volna felelősség, de személyemre nézve nagyfontosságu lehet valamikor s azért bátorkodom itt megemliteni, hogy az én jogi álláspontom sem egyezik a két nagy párt jogi álláspontjával.

nem foszthatja. Jogától a nemzet csak maga foszthatja meg magát, ha feladja jogait.

Ha a két döntő *jogi* faktor ellenkező *jogi* állásponton van, az erkölcsön belül a kibontakozásnak két eshetőségére mutat a logica. Az első eshetőség: a nemzet jogának megvédése alkotmányos uton, a minek *egyedüli* módja, hogy a képviselőház *megtagadja* az adó- és ujonczozási javaslatok megszavazását. Szigoruan kell distingválni. *Megtagadja*. Erre mindjárt visszatérek.

A másik eshetőség: a nemzet jogainak erőszakkal való kivivása: a forradalom.

Az erkölcsön belül a logica alapján tertium non datur.

A második eshetőséget e házában senki sem emlitette komolyan.

Marad az első! A kifejtettek szerint logicailag szükségképeni, törvény szerint *kötelesség* az *adó- és ujoncz megtagadása*. Az előbb azt mondtam, hogy erre visszatérek.

Veszedelmes félreértés uralkodik. Sokan azt hiszik, hogy a passiv resistentia a gyógyitó ir. Szomoru tévedés, a mely a törvények nemtudásán alapul. A passiv resistentia *törvénytelen*, tehát *erkölcstelen*.

Honnan vette jogát a képviselőház, hogy nem hoz *határozatot* az ujonczozás és az adó kérdésében? Ily joga a képviselőháznak nincs. Annak két joga van; az egyik *vagy* a másik egyszersmind mindig kötelessége. Vagy *megszavazza* az adót és ujonczot, vagy *megtagadja*. Nincs arra joga, hogy egyik jogával sem éljen.

Hát az autonom hatóságok honnan vették jogukat arra, hogy megtagadják az adó átvételét? Ilyen joguk nincs. Ők a kormánynak az adó beszedésénél végrehajtó közegei. *Ebben a feladatában* a törvényhatóság nem bir átruházott hatáskörrel. Csak két esetben volna jogos a most követett eljárás. Először, ha az autonom hatóságok a képviselőháznak a kormány javaslatait *megtagadó* határozataira hivatkozhatnának, a mikor is az annak ellenére kiadott kormányrendeletek törvénytelenek s előáll az a helyzet, hogy a kormány a törvényhatósággal szemben többé törvényesen fel nem léphet, nincs a ki a törvény-

hatóságot az állami közigazgatásban irányitsa s igy a törvényhatóság a törvények értelmében teljesen önállóan kénytelen e részben is feladatát teljesiteni. Ez a szükséghelyzet. Autonom hatóságaink ma még ebben a helyzetben nincsenek. Másodszor ugyanily közjogi jelentősége volna annak az esetnek, ha az országgyülés törvény ellenére feloszlattatnék, a mely esetben a kormánynak nincs törvényes basisa s igy a törvényhatóságok nem kötelesek a kormányt, mint az állam végrehajtó szervét elismerni.

Szem előtt tartandó, hogy a ház nem határozott.

A párt jogilag nem létezik; tehát az obstructio, mint egy párt ténye, nem jogi tény. A jogi helyzet ma az, hogy ujonczozási javaslat (másodszor, módositott kiadásban) be van nyujtva, de a képviselőház azt még nem tárgyalta.

A mai helyzetben a törvényhatóságok csakis a képviselőháznak adó, illetőleg ujoncz *megtagadó* határozata alapján, vagyis annak *activ resistentiája* esetén tagadhatják meg az adóbeszedést s az önkéntesek ujonczozását.

A passiv resistentia törvénytelen, a képviselőház csak *activ resistentiát* határozhat el és ezen az alapon kötelesek erre az autonom hatóságok is.

A kifejtettek szerint tehát a képviselőháznak jelenleg *kötelessége:* az *activ resistentia*, az adó és ujoncz *megtagadása.*

A jogot kifejtettem. A *politikus* itt meg nem állhat. Meg van tagadva az adó és ujoncz! Hogyan alakul azután a helyzet?

Az intelligentia minden erkölcsi erejét a nyugalom conserválására forditja. (Mert hisz az erőszakot, mint a jog kivivásának eszközét eleve kizártuk.)

Két esetre mutat ismét az abstraháló logica.

Vagy sikerül a nyugalom conserválása, vagy nem.

Nem tudnék komolyan szóba állani azzal, a ki azt állitaná, hogy még csak tüntetések sem volnának. Értve ezt igy: A hatalom ellen irányuló szervezett és programmszerü tüntetéseket talán meg tudna akadályozni az intelligentia, de kérdem, lehetséges-e, hogy szerte az egész országban — ebben az annyi *ellenséggel* megrakott ország-

ban — ne akadjon egyetlen egy hely sem, a hol — ha más nem — hát a nemzetiségek ne piszkálnák a „nyugodt" (!?) tömeg önérzetét és ne volnának képesek mesterségesen összeütközést előidézni. Már pedig az első összeütközés provokálja a hatalom közbelépését s az első *kis számu* halott és sebesült szükségképen lángba boritja az egész országot. Ott vagyunk a forradalomnál, a mit mint eshetőséget eleve kizártunk.

Szóval a logica két esete az activ resistentia mellett a valóságban egy esetté zsugorodik össze: a nyugalom elvész, itt a forradalom!

Szinte hallom az ellenvetést! Hát ha a korona enged abban a pillanatban, a mikor a képviselőház *megtagadja* az adót és ujonczot. Elborul a lelkem az ily megjegyzésekre. Üzérek ajkára való!

Kinek van joga arra, hogy a koronáról feltételezze, hogy a *kényszerhelyzet hatása alatt* adja fel vélt jogát, a mit ő kötelességének ismer fenntartani?

A korona nem adhatja fel azt és éppen *a nemzet javáért.* Ez az ő meggyőződése. A ki ezt a meggyőződést kétségbevonja, az sérti a szent és sérthetetlen koronát, tehát elárulja az alkotmányt és igy a hazát.

Hogy a koronának van-e igaza, vagy a nemzetnek, azt egyik fél sem döntheti el. Ezt a jövendő történelme fogja eldönteni.

A ki ellenfelének meggyőződését azért vonja kétségbe, mert a magáétól különbözik, az a magánéletben is eltávolitandó, mert megmételyezi az erkölcsöt, minden társadalom alapkövét.

Nincs tehát kivezető út? De van!

A nemzet 18 millió emberből áll.

Ekkora *tömegben* szenvedélyek dolgoznak. A koronában nincs szenvedély.

Segiteni *csak a korona* tud, ha korona és nemzet egymással szembe kerültek, mert ilyenkor csak a koronától várható higgadt megfontolás és az *erkölcsi nagyságnak* az emberit meghaladó mértéke.

A korona nemcsak vem veszt erkölcsi tekintélyéből,

hanem emelkedik, ha leszáll a néphez. Felemelni magához nem tudja a tömeget, mert az lehetetlen feladat. Tehát le kell szállnia hozzá, hogy segithessen. A korona vallja jogát a maga és a nemzet javára. Érzi, tudja azonban, hogy a nemzet szenvedélyében elfogult és az örvény felé rohan és oda vonszolja magával a koronát is. A *korona meggyőződését ez az érzés, ez a tudat megváltoztatja.*

Mérlegeli, hogy ily végső állapotban az, a mit ő jónak tud, jóra nem vezethet.

A koronának a nemzet javára szolgáló joga ily állapotok között már nem szolgálhat sem a korona, sem a nemzet javára. A korona jogát kényszer hatása alatt fel nem adhatja, de feladhatja *bölcseségből, erkölcsi nagyságból.* A nemzet, ha létfeltételként tekintett jogát feladja, erkölcstelen, mert csak pillanatnyi előnyökért tesz ilyet, meggyőződésből soha! A nemzet saját magáért van! Nem igy a korona! A korona a nemzetért van! A korona enged, mert látja, hogy álláspontján nem használhat az elfogult nemzetnek.

A *korona tehát kijelentheti, hogy eddig vallott jogait — a nélkül, hogy eddigi jogi álláspontjának jogosságából engedne — ezután a nemzettel együtt gyakorolja.*

Azonban joggal igényelheti közjogi állásában, hogy erkölcsi nagyságáért, bölcs engedékenységeért bizalommal hallgattassanak meg *ténybeli* meggyőződései.

A korona kijelentette, hogy mit tart megvalósithatónak, mit nem. A mit *feltétlenül* nem megvalósithatónak tartott, annak *mostani* megvalósitásától eltekint a nemzet! Az *alkalmas időpontot* a két közjogi factor együtt fogja megállapitani. A vezérlet, vezénylet és belszervezet ügye, a melyet ezután a korona és a nemzet *együtt* kezel alkotmányosan, békés, nyugalmas időkben fog megoldást nyerni. A kifejezetten megállapitott jog idejében ez már könnyü folyamat lesz.

De hogy ne csak a korona és a nemzet közti virtuális viszony alapján keressem a kibontakozást, vizsgáljuk az eddigi helyzetet és azt, hogy mennyiben hozna változást az uj helyzet.

Mi ma a *jogi* állapot a főütköző pontban, a vezényleti és szolgálati nyelv kérdésében. Tulajdonképen ***élő*** jogállapotról ebben a pillanatban beszélni nem lehet, mert jogszabály kifejezetten nem rendelkezik; a törvényhozásnak és a koronának egymás jogköréről alkotott meggyőződései pedig szemben állanak egymással.

Van azonban egy *tényleges* állapot t. i. hogy a korona ezekről az ügyekről teljesen önállóan rendelkezik.

A kifejtettek elfogadása esetén a *tényleges* állapot nem változnék egyelőre, és belátható időn belül talán egyáltalán nem. T. i. abban az esetben, ha a nemzet a koronával leendő együttes erő kifejtésben, mi a formailag uj jogállapot mellett reális remény, oly eredményeket ér el *ténylegesen* ebben a kérdésben, (a katonatiszti pályára tóduló magyar ifjak a magyar hadseregben levő összes tiszti pozitiókat elfoglalhatják 10—15 év alatt, az együttes kezelés folytán a hadsereg *vezetésének* és igy az egésznek *szelleme* összhangzásba jut a nemzeti eszmével,) hogy nem látja szükségét annak, sőt tartózkodik tőle, hogy a vezényleti és *belső* szolgálati nyelv is magyar legyen. (A hatóságokkal való magyar nyelvü érintkezés az előállandó körülmények között magától értetődő lesz.) Hiszen a nemzet minden aspiratiói mellett maga is érzi ennek a monarchia összetes viszonyaiban rejlő nagy nehézségeit.

Vizsgálandó a korona szempontjából az is, hogy a jogi állapotban létrejövendő változás mit eredményezne?

Eredményezne-e oly változást, a mitől a koronának oka volna aggódni?

A korona mai meggyőződése szerint egyedül ő bir jogkörrel, a vezérlet, vezénylet, (nyelv is ide tartozik) és belszervezet kérdéseiben; a nemzet jogkörébe ezek az ügyek nem tartoznak.

Ha az uj formában előállandó jogállapotra gondolunk és az erkölcsi szempontok eliminálásával azt mérlegeljük, hogy melyik közjogi faktor van abban a helyzetben, hogy inkább engedhet, ismét arra a feltétlen meggyőződésre kell jutni, hogy a korona az a faktor. Miért? Mert ha a nemzet

enged, akkor örökre elveszitette jogát, hogy ezekre az ügyekre befolyást gyakoroljon. De *ha a korona enged, a a nemzet nyer ugyan befolyást,* de *nem veszt a korona.* Ő csak befolyásának látszólagos kizárólagosságát veszti el — hiszen a mai bonyodalmak és a korona concessiói bizonyitják, hogy a befolyás ma sem *valósággal* kizárólagos — azonban kétségtelen, hogy a *hadsereg* kérdéseiben — különösen, ha a fenn jelzett és reálisan előállandó tényekre épitett együttes erőkifejtés beáll, — mindig a korona befolyása marad a tulnyomó. Megállapitható tehát, hogy a *jogi helyzet sem fog nagy, tényleges változásokat előidézni a korona befolyásában.*

Végül tekintettel arra, hogy a korona viselője szükségképen Ausztria császára, vizsgálandó a kérdés a korona viselőjére való tekintettel Ausztriára vonatkozólag is.

Ma ez *egységes* vezérlet stb. biztositva van a 11. §. által. Hát az uj állapotban hogyan állana az egységesség kérdése? Nem emelkedett a kiegyezési alapon álló pártokból (de a függetlenségi pártból sem, a mely jelenleg szintén a kiegyezésért harczol, kiegyezés ellenes jogi álláspontja fenntartása mellett) egyetlenegy hang sem, a mely a tulajdonképeni vezérleti, vezényleti és belszervezeti kérdésekben az egységességet megtörő inditványnyal állott volna elő. Csupán a vezényleti és szolgálati *nyelv* ügye képezi a küzdelem tárgyát.

Ez a két hadsereg vezérletének, vezényletének és belszervezetének egységességét *lényegileg* nem, csak *külsőleg* érinti. Ez pedig bizonyára nem elég fontos, hogy a korona ennek az *esetleges* beállásától való félelmében. Ausztriára való tekintettel megtagadja segitségét az egyedül lehető kibontakozásra.

Javaslatom a következő: A képviselőház határozattal elveti a költségvetési, az indemnity és ujonczjavaslatokat, és ez által törvényes állapotot teremt. Nyomban ezután felirattal a koronához fordul, a melyben deklarálja jogi álláspontját, és a maga bölcs szövegezésével a korona előtt kibontakozási javaslatot tesz olyanféle irányban, mint a mikép fejtegetni bátorkodtam.

Erös a meggyöződésem, hogy a korona ezen az *erkölcsi* és *jogi* alapon a feliratra kedvező leirattal válaszolna.

Alkotmányunk értelmében ennek igy kell lennie!

Ha a remény megvalósul, nincs semmi akadálya annak, hogy ugy a felirat, mint a leirat ***együttesen törvénybe iktattassék.***

Komoly jogi akadály esetén (Ausztriára gondolva) ettől az utóbbi formától el lehetne állni.

BUDAPEST, 1903
RÉVAI ÉS SALAMON KÖNYVNYOMDÁJA
VIII., ÜLLŐI-ÚT 18.

